

ALJA BRGLEZ¹

Aleksander Vasiljevič Maklecov in začetki kriminologije na Slovenskem

Izveček: Ruskega znanstvenika Aleksandra Vasiljeviča Maklecova upravičeno imenujemo za očeta slovenske kriminologije, saj je od leta 1926 pa vse do svoje smrti razvijal različne teorije kazenskega prava na ljubljanski pravni fakulteti. Z več kot 150 znanstvenimi deli, objavljenimi v različnih jezikih, in tudi s svojim siceršnjim delovanjem je na tedaj komaj ustanovljeni ljubljanski univerzi dvignil splošno znanstveno raven predavanj in bistveno prispeval k njenemu uveljavljanju. Aktivno je deloval tudi kot ugledni član kulturnega društva Ruska matica, pomagal svoji novi domovini kot uradni prevajalec v ruščino za pravosodno ministrstvo in se ljubiteljsko ukvarjal s poezijo in njenim prevajanjem.

Namen tega besedila je osvetliti nemajhen pedagoški in znanstveni pomen vrhunsko izobraženega profesorja Maklecova, kakor tudi prikazati njegovo politično, literarno, prevajalsko in uredniško udejstvovanje.

Ključne besede: Maklecov, Aleksander Vasiljevič; ruski emigranti, visoko šolstvo, kriminologija, Ljubljana

UDK: 378:929Vasiljevič M. A.

Aleksandr Vasilievich Makletsov and the Beginnings of Criminology in Slovenia

Abstract: Russian scholar Aleksandr Vasilievich Makletsov is arguably the father of Slovenian criminology, having developed nu-

¹ Dr. Alja Brglez je doktorica zgodovinske antropologije in višja znanstvena sodelavka pri AMEU – ISH. E-naslov: alja.brglez@guest.arnes.si.

merous criminal law theories at the Faculty of Law in Ljubljana from 1926 until his death. With more than 150 scholarly works published in different languages, and with his work at the then barely established University of Ljubljana, he raised the general academic level of the lectures and significantly contributed to the University's promotion. A respected member of the Ruska Matica cultural society, he actively participated in establishing and promoting its activities, helped his new homeland by acting as the official translator into Russian for the Ministry of Justice, and was an amateur poet and translator of poetry.

The purpose of this text is to highlight the pedagogical and scholarly importance of the erudite Professor Makletsov, as well as to show his commitment in the fields of politics, literature, translation and editing.

Key words: Makletsov, Aleksandr Vasilievich; Russian emigrants; higher education; criminology; Ljubljana

Za ruske predavatelje, ki so ob oktobrski revoluciji zapustili domovino in se znašli v Ljubljani ravno, ko je ta v letu 1919 postavljala na noge svojo lastno univerzo, lahko površno rečemo, da so si bili v osnovnih življenjskih črtah sorodni, njihove usode pa podobne. Da jih ni bilo malo, smo pokazali v knjigi Rusija na Slovenskem – Rossija v Slovenii,² da so ljubljanski univerzi v odločilnem trenutku prišli kot naročeni, pa govori podatek, da jih je bilo v njeni prvi kadrovski zasedbi – takoj po ustanovitvi v letu 1919 – kar za tretjino celotnega profesorskega zbora (torej 10 od 30, v letih, ki so sledila, pa celo 14:

² Brglez, A., Seljak, M., 2008.

šestero na tehniški fakulteti, inž. Frost, inž. Nikitin, inž. Grudinski, inž. Kopylov, inž. Majdel, dr. Isajevič, štirje na pravni fakulteti, dr. Bilimovič, dr. Spektorski, Jasinski, Maklecov, trije na filozofski fakulteti, dr. Preobraženski, dr. Bubnov in dr. Lunjak, ter dr. Kansky na medicinski fakulteti).

Številni med njimi so v Ljubljano prišli z izjemnimi referencami in z izkušnjo delovanja v mogočnih univerzitetnih okoljih; neredkemu med njimi pripisujemo, da je Ljubljani povsem pionirsko odkril novo znanstveno področje. Aleksander Vasiljevič Maklecov, ki je postal predavatelj na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, je vzorčni primer najboljšega, kar so v naše akademsko okolje prinesli ruski imigranti, obenem pa toliko drugačen in tako vznemirljiv, da se v tem prispevku ponovno vračamo k njemu.

Medtem ko so bili ob prvem srečanju z njim uporabljeni predvsem viri, ki so se ohranili v arhivu ljubljanske univerze, je bila raziskava tokrat temeljitejša, razen tega tokrat v ospredju ni zgolj njegova biografska usoda, marveč tudi sledi, ki jih je pustil v razvoju slovenske kriminologije.

Študij in priprava na akademsko življenje

Aleksander Vasiljevič Maklecov se je rodil 3. novembra 1884 v harkovski guberniji, v kraju Gorodnoje na severovzhodu današnje Ukrajine. Oče Vasilij je bil ravnatelj realne gimnazije v Harkovu,³ danes drugem največjem ukrajinskem mestu, mati Vera, rojena Prohorov, pa je doma gospodinjala. Mati je umrla leta 1904, ko je imel Maklecov 20 let, oče pa 15 let pozneje, leta 1919. Med letoma 1894 in 1902 je Aleksander obiskoval humanistično gimnazijo v Penzi, po maturi pa se je najprej vpisal na filozofsko fakulteto na romaništiko in se nato prepisal na pravno fakulteto v Harkovu. Pravni študij

³ ZAMU IV - 34/549.

SLIKA 1: A. V. MAKLECOV (VIR: KUŠEJ, GORAZD (1950): "ALEKSANDER VASILJEVIČ MAKLECOV". ZBORNIK ZNANSTVENIH RAZPRAV, ZV. 23. LJUBLJANA: PRAVNA FAKULTETA. III-XXIII)

dij je leta 1908 zaključil z odliko in dobil zlato medaljo za nalogo z naslovom, ki že napoveduje njegovo poznejše življenjsko zanimanje: "Vrste krivde v kazenskem pravu".⁴

Med letoma 1909 in 1912 je bil predavatelj in štipendist ministrstva prosvete v Harkovu,⁵ v letih 1911 in 1912 je odlično opravil izpite na magistrskem študiju kazenskega prava in kazenskega postopka in prejel *veniam legendi* na ruskih univerzah⁶ ter začel takoj delati na pravni fakulteti harkovske univerze kot docent pri teh dveh predmetih. Do leta 1919 je predaval na harkovski univerzi,

⁴ Slovenski biografski leksikon tu navaja naklep in malomarnost kot obliki krivde. Kritično-dogmatična študija. SBL, II, 27.

⁵ SBL, II, 27.

⁶ Prav tam.

vmes pa leta 1914 odšel na študijsko potovanje v tujino, najprej v Berlin. Na tamkajšnji univerzi in inštitutu za kriminalistiko je delal pod mentorstvom profesorjev Franza Ritterja von Liszta,⁷ Jamesa Paula Goldschmidta, Wilhelma Kahla in Josefa Kohlerja.

Zaradi znanstvenega izpopolnjevanja je bil Maklecov nato še v Pragi, Bruslju in Parizu, ob izbruhu prve svetovne vojne pa je moral zapustiti Berlin in Nemčijo, vrnil se je v Rusijo in tam kot docent še naprej predaval.

Na začetku znanstvene kariere (še v Harkovu) se je začel ukvarjati predvsem z nekaterimi aktualnimi vprašanji iz materialnega in formalnega kazenskega prava, npr. s problematiko penitenciarne prava. Kot smo že rekli, je bil pristaš sociološke šole v kazenskem pravu in kriminologiji in Hinko Lučkovnik, ki se je pri nas najresneje posvetil pregledu njegovega znanstvenega dela, piše, da se je Maklecov dosledno "zavzemal za induktivni sociografski študij kriminalitete s stališča domoznanstva, ker po njegovem mnenju utegne šele takšen študij ustvariti zanesljivejšo podlago za učinkovito kriminalno politiko".⁸ Prav posebno pozornost pa je posvetil problematiki preventivnega varstva mladine.

Od januarja 1915 do konca leta 1919 je razen na pravni fakulteti v Harkovu predaval še na Novoaleksandrijskem kmetijskem inšti-

⁷ Von Liszt, rojen 1851 na Dunaju, umrl 1919 v Berlinu, je nemški pravnik, kriminolog in reformator mednarodnega prava, predavatelj kazenskega in mednarodnega prava na univerzi v Berlinu in politično angažiran mož, član napredne ljudske stranke v pruskem zboru *Reichstaga*. Njegov učbenik *Lehrbuch des deutschen Strafrechts*, ki je izšel leta 1881, je do leta 1932 doživel 26 ponatisov in je prelomen v poskusu, da za zločin išče pojasnila v razlogih za obnašanje zločinca, kazen pa vidi ne kot plačilo za storjeno dejanje, marveč v funkciji prevencije – velja za očeta specialne prevencije v teoriji kazenskega prava (t. i. marburška šola), nedvomno pa je bistveno zaznamoval Maklecova in njegov pogled na kazensko pravo (op. p.).

⁸ Lučkovnik, 1958, 294.

tutu (*Institut selskogo hozjajstva i leskovodstva*); od leta 1915 kot izredni, od leta 1918 pa kot redni profesor. Bil je član ruskega odseka mednarodne kriminalistične zveze (od 1910), član sveta pravniškega društva na harkovski univerzi in častni sodnik na mestnem sodišču v Harkovu. Leta 1917 je urejal demokratska časopisa *Narodnaja Svoboda* in *Novaja Rossija*.⁹

Znova v tujino, tokrat drugače

Marca 1920 je, z vsemi temi izkušnjami in v svojem 36. letu, zapustil Rusijo; emigriral je v Kraljevino SHS, kjer je v letih 1920 in 1921 dobil zaposlitev kot upravnik šolskega odseka predstavništva Vseruske zveze mest v Beogradu.

V Beogradu je živel od marca leta 1920 do novembra leta 1921.¹⁰ V prvem letu po prihodu v Kraljevino SHS se je naučil srbsčine in v tem jeziku takoj objavil nekaj člankov. Novembra 1921 je odšel v Prago, kjer je bil imenovan za profesorja kazenskega prava Ruske pravne fakultete, ki je bila leta 1922 tam ustanovljena pod okriljem Karlove univerze. Nemudoma se je naučil češčine, se vključil v delovanje češkega pravniškega društva in kongresa češkoslovaških pravnikov ter objavil nekaj člankov v češčini. Poleg profesure je Maklecov opravljal še delo člana in tajnika izpraševalne komisije za juridične izpite, kolikor je mogel, pa je ohranjal stik z zahodom in je med letoma 1921 in 1925 večkrat sodeloval s pariškimi in berlinskimi knjižnicami. V Pragi je Aleksander Maklecov intenzivno nadaljeval znanstveno delo na področju kazenskega prava in kriminologije, zlasti veliko pozornosti je namenil proučevanju novega kazenskega prava v Sovjetski zvezi in novega kazenskega zakonika RSFSR iz leta 1922.¹¹

⁹ SBL, II, 27.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Lučovnik, 1958, 294.

Takšen je bil njegov znanstveni življenjepis, ko je v letu 1925, torej pet let po odhodu iz domovine, prejel povabilo ljubljanske pravne fakultete, ki mu je ponudila mesto pogodbenega izrednega profesorja kazenskega prava in kazensko-pravdnega postopka. Na fakulteti so iskali nekoga, ki bi profesorja Metoda Dolenca nekoliko razbremenil predavanj iz kazenskega prava, da bi se lahko dodatno posvetil raziskovanju vprašanj slovenske pravne zgodovine, in profesorja Mihail Čubinski, redni profesor za kazensko pravo v Subotici, in dr. Avgust Miřicka iz Prage, sta predlagala, naj se obrnejo na Aleksandra Maklecova.¹² Delati naj bi bil začel maja 1926, pogodba je bila podpisana že januarja, vendar so zapleti s pridobivanjem jugoslovanskega vizuma pričetek akademskega nastopa v Ljubljani odložili za dva meseca. Ko so bili uvodni zapleti rešeni, se je Maklecov še v Pragi začel učiti slovenščine, tako da je na svojem nastopnem predavanju na ljubljanski pravni fakulteti brehibno govoril slovensko.¹³

V Ljubljani

Predavati je začel v šolskem letu 1926/1927, njegov predmet se je imenoval “kazensko pravo s posebnim ozirom na kazensko politiko”, imel pa je pet ur predavanj na teden. Poleg tega je imel v istem šolskem letu še dodatna predavanja pri manj pomembnem predmetu “zaščita dece kot problem kriminalne in socialne politike”, ki ga je v naslednjem šolskem letu nadomestil s predmetom “IX. in X. poglavje srbskega kazenskega zakonika”. Predaval je redni kurz, prav tako pa je imel predavanja tudi za podiplomske študente.¹⁴

Z imenovanjem Aleksandra Maklecova za profesorja kazenskega prava in kriminalne politike na ljubljanski pravni fakulteti se je za

¹² Kušej, 1950, VI.

¹³ Prav tam, X.

¹⁴ Intervju prof. dr. Katja Vodopivec, 2007.

slovensko kriminološko znanost pričelo novo obdobje.¹⁵ Med akademskim delovanjem na fakulteti se je zlasti intenzivno ukvarjal z vprašanjem kazenskih sankcij, njihove pravne narave in notranje strukture, z vprašanjem varnostnih in vzgojnopoboljševalnih ukrepov ter drugimi sorodnimi tematikami. Precej se je posvetil tudi primerjalnemu kazenskem pravu in je s tem namenom proučeval češko-slovaško, poljsko, nemško, italijansko in francosko zakonodajo.¹⁶

Redna predavanja profesorja Aleksandra Maklecova so se začela v letnem semestru 1927, predaval pa je naslednje predmete: "kazensko pravo s posebnim ozirom na kriminalno politiko", "zaščita dece kot problem kriminalne in socialne politike", "kazensko pravo – posebni del", "kazensko pravo (posebni del: zločini zoper pravne dobrine osebne svobode in spolne celovitosti)", "kazensko pravo – obči del", "mladoletniki v kazenskem pravu", "kazniva dejanja zoper imovino", "obči del kazenskega zakonika", "posebni del: kazniva dejanja zoper imovino", "kazniva dejanja zoper javno moralo", "zločinstvenost mladine kot problem sodobne kriminologije". V zimskih semestrih je predaval še: "kazniva dejanja zoper osebno prostost in varnost", "izbrana poglavja iz kriminologije", "osnovna načela kriminalne sociologije", "kazensko pravo kraljevine Jugoslavije", "uvod v kriminologijo", "obči del materialnega kazenskega prava", "zločin in zločinec v moderni doktrini kazenskega prava in kriminologije", "seminarske vaje iz kazenskega prava tako materialnega kot formalnega", "kazensko pravo Federativne ljudske republike Jugoslavije".

Leta 1928 je Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani začela postopek za imenovanje Maklecova za rednega profesorja, čemur se je odločno uprlo vodstvo tehniške fakultete, ki je poslalo na sejo uni-

¹⁵ Lučovnik, 1958, 293.

¹⁶ Prav tam, 296.

verze izjavo, da “pod nobenim pogojem ne pristane na to, da bi prišlo imenovanje g. Maklecova za kontraktualnega rednega profesorja eventualno na račun mesta, ki bo prosto po g. Nikitinu”¹⁷ (ki je bil predavatelj na tehniški fakulteti); kar naj bi bilo v skladu z dotedanjimi smernicami Univerze v Ljubljani, ki so bile postavljene na zasedanju vseučiliške komisije z dne 10. decembra 1919, da je namreč v primeru, ko ni ustreznega posameznika “z zadostno kvalifikacijo glede obsežnosti in intenzivnosti znanja ali originalnosti in uspešnosti raziskovanja ter sposobnosti za vzgojo, bolje pustiti stolico vakantno”.¹⁸ Tehniška fakulteta naj bi tudi po odhodu red. prof. Nikitina, prav tako ruskega emigranta, še naprej potrebovala mesto pogodbenega rednega profesorja, zato mesta ni želela izgubiti. Zaradi teh zapletov je Maklecev dobil mesto rednega profesorja šele 29. decembra 1930, ko je bil že državljan Kraljevine Jugoslavije. Septembra 1929 je bilo namreč Maklecovu izdano dovoljenje za priznanje naturalizacije jugoslovanskega državljanstva, 17. oktobra istega leta je prisegel in s tem postal državljan Kraljevine Jugoslavije. Od leta 1929 dalje je bil tajnik in nato, tik pred drugo svetovno vojno, predsednik¹⁹ Ruske matice v Ljubljani ter član raznih ruskih znanstvenih društev v emigraciji.²⁰ Bil je tudi član društva Pravniki v Ljubljani, podpredsednik kriminalističnega društva v Ljubljani, član

¹⁷ ZAMU IV – 34/549.

¹⁸ Benedetič, 1999, 283. Možno je tudi, da je Maklecev prišel v Ljubljano kot magister in ne doktor – tako se spominja njegova nekdanja študentka prof. dr. Katja Vodopivec, utemeljiteljica kriminološke znanosti v Sloveniji, ki se je na študij prava vpisala leta 1936 in je decembra 1943 kot ena prvih doktorirala z disertacijo prav pri profesorju Maklecovu. Zanimivo je, da tega dejstva v polemiki ob proceduri nihče ni navedel, K. Vodopivec domneva, da je bil naziv magister v Rusiji morda celo višji od doktorskega. Intervju prof. dr. Katja Vodopivec, 17. april 2007.

¹⁹ ARS, AS 1931, t. e. 1053, 713.

²⁰ SBL, II, 27.

SLIKA 2: FOTOGRAFIJA DOKUMENTA Z ZASLIŠANJA KVESTURE LILIJANE MAKLECOV (VIR: ARHIV REPUBLIKE SLOVENIJE, AS 1791, VOJAŠKO SODIŠČE 2. ARMADJE)

frankoruskega inštituta v Parizu in kriminalno-biološkega društva v Gradcu.²¹

Življenje z Lilijano – pesnik in partizan

Leta so tekla in po več kot desetletju v Ljubljani se je, star nekaj nad 50 let, Maklecov 24. januarja 1937 poročil s Slovenko Lilijano (roj. Starec, leta 1897), doma iz Lokev na Krasu v tedanji Italiji. Lilijana je bila od leta 1936 pravnomočno razvezana od prvega moža Edmunda Caharije in je že po prvi poroki prevzela pravoslavno veroizpoved. Lilijana Maklecova je bila od leta 1941 partizanska aktivistka, leta 1943 je bila tudi aretirana in izročena vojaškemu sodišču, o

²¹ Lučovnik, 1958, 294.

čemer priča nekaj ohranjenih zapisnikov o zaslišanjih in pridržanjih na kvesturi.²²

Iz navedenega, za druge ruske imigrante neznačilnega udejstvovanja, pa tudi iz opisov njegovih nekdanjih študentov, je videti, da je bil Maklecov človek levih nazorov. S soprogo nista imela otrok in sta se oba pogumno in brez strahu upirala okupatorskemu nasilju. Žena Lilijana je bila elegantna in lepa gospa, tudi razgledana, brala in poznala je dela svojega soproga, nemara je bila tudi sama univerzitetno izobražena. Našli smo Letno poročilo dvorazredne zasebne slovenske trgovske šole v Trstu za leto 1915/1916, ki navaja, da je šola med darili prejela Prirodopisno zbirko, ki jo je šolski knjižnici podarila nekdanja učenka Lilijana Starec, tedaj uradnica Jadranske banke.²³

Maklecova se tisti, ki so ga poznali, spominjajo tudi kot človeka pesniškega duha, ki je prevajal Puškina v slovenščino, tu in tam je menda izšel kakšen prevod,²⁴ znano je tudi, da je zbiral slovenske prevode Puškinovih pesmi in se ukvarjal z glasbo.²⁵ Še med delovanjem na harkovski univerzi je objavil nekaj svojih liričnih pesmi in prevode iz francoske poezije, zlasti Baudelaira in Verlaina. V ruščino je prevedel nekatera Prešernova dela, med drugim "Sonete nesreče", sonet "Momento mori", "Zdravljico", "Pevcu", "Slovo od mladosti" in "Neiztrohnjeno srce", pa tudi nekaj pesmi Simona Gregorčiča, Simona Jenka, Frana Levstika, Josipa Murna - Aleksan-

²² ZAMU IV – 34/549. Med italijansko in nato nemško okupacijo je bil po lastnih izjavah tudi Maklecov večkrat zaslišan na fašistični kvesturi in na domobranski policiji – najbrž v zvezi z delovanjem njegove žene, menda pa naj bi tudi sam leta 1943 pomagal pri organizaciji pomoči otrokom partizanov.

²³ Gl. Letno poročilo dvorazredne zasebne slovenske trgovske šole v Trstu za leto 1915/1916, str. 15.

²⁴ Intervju prof. dr. Katja Vodopivec, 2007.

²⁵ Enciklopedija Slovenije, 6, 1992, 379.

drova, Dragotina Ketteja, Antona Aškerca, Ivana Cankarja, Otona Župančiča, Alojza Gradnika, Srečka Kosovela, Vojeslava Moleta, Toneta Seliškarja, Pavla Golie, Vide Taufer, Mileta Klopčiča, Mateja Bora, Iga Grudna in Karla Destovnika - Kajuha.²⁶ Bil je zelo uglajen, miren in izredno razgledan človek.²⁷ Maklecov je kot priča podprl vlogo igralka Marije Nablocke, ko je zaprosila za jugoslovansko državljanstvo.²⁸

Po naravi je bil skromen, ni hotel prevzeti nobenih častnih funkcij in tako kljub željam fakultetnega sveta, da bi ga imenovali za dekana pravne fakultete, te institucije ni nikoli vodil.²⁹ Leta 1927 pa je bil Maklecov na prvih volitvah kulturnega društva Ruska matica, ki je imelo pomembno vlogo pri ohranjanju in razvijanju nacionalne identitete, izvoljen za tajnika.³⁰

Ruska Matica je v Kraljevini SHS nastala leta 1924 po vzoru podobnih slovanskih matic. Po svojem statutu je imelo društvo naslednje cilje: podpora in razvoj nacionalne zavesti pri ruski emigraciji; pomoč pri izobraževanju ljudi; povezovanje ruskih emigrantov na osnovi nacionalnega in kulturnega delovanja. Ustanovni člani so bili Aleksander Bilimovič kot prvi predsednik, Evgen Spektorski kot njen sekretar in univerzitetni profesor Aleksej Kopylov kot prvi blagajnik. Spektorski in Maklecov sta se tudi zasebno družila in si redno dopisovala.³¹ Ruska Matica je imela tudi revizijsko komisijo, knjižnico, bila je v tesnih stikih z drugimi ruskimi emigrantskimi

²⁶ Kušej, 1950, XXII.

²⁷ Razgovor z Dimitrijem Ivanovom 1. junija 2007 in Arsenom Brčičem 8. junija 2007.

²⁸ Mahnič, 1959, 84.

²⁹ Kušej, 1950, XXI.

³⁰ O zborovanju, sejah, volitvah, nalogah Ruske matice ipd. gl. tudi časopisne izdaje Jutra, Slovenca in Slovenskega naroda.

³¹ ARS, AS 1901, Evgen Spektorsky.

organizacijami v Ljubljani in lahko je ustanavljala tudi podružnice v krajih, kjer so živeli ruski emigranti. Vsaka tri leta so potekale volitve članov odbora.³² Poleg nalog tajnika je bil Maklecov leta 1931 izvoljen na mesto blagajnika, te naloge pa je opravljal do zamrtja Ruske Matice 1935.

Tudi po koncu vojne je ostal v Ljubljani. Z odlokom ministra prosvete Narodne vlade Slovenije je bil dne 24. julija 1945 postavljen na dotedanje službeno mesto, izvoljen pa je bil tudi za člana univerzitetnega senata kot zastopnik pravne fakultete. Od septembra 1945 je delal kot prevajalec uradne dokumentacije v zvezi z vprašanjem Trsta, Slovenskega primorja in Koroške iz ruščine v slovenščino. Na predlog pravosodnega ministrstva je izdelal mnenja o osnutku kazenskega zakonika in o organizaciji mladinske zaščite. Bil je član terenske sekcije OF na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani in znanstvene podkomisije sindikalne podružnice prosvetnih delavcev na univerzi. Umril je 7. septembra 1948 v Ljubljani.³³ Pokopan je na ljubljanskih Žalah, na njegovem pogrebu je govoril Ljubo Bavcon, ki po spominu o tem pravi: "V letih 1948 in 1949 sem bil študent na pravni fakulteti v Ljubljani. Nekako takrat je umrl prof. Maklecov, in čeprav nisem imel priložnosti, da bi ga poslušal, sem po sklepu vodstva tedanje študentske organizacije govoril na njegovem pogrebu v imenu študentov fakultete. Govor sem seveda napisal, a tega zapisa pozneje nisem več videl in tudi povsem sem pozabil, kaj sem govoril. O tem vam pišem samo zato, ker pove, da je bil profesor zelo priljubljen in ugleden med študenti."³⁴

³² Brglez, Seljak, 2008, 65–79. O zborovanju, sejah, volitvah, nalogah Ruske matice ipd. gl. tudi časopisne izdaje *Jutra*, *Slovenca* in *Slovenskega naroda*.

³³ Enciklopedija Slovenije, 6, 1992, 379.

³⁴ Razgovor upok. prof. dr. Ljubo Bavcon, 2014.

Zapuščina na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani

Ljubo Bavcon je leta 1955 postal asistent na tedaj pravkar ustanovljenem Inštitutu za kriminologijo in se takrat ponovno srečal z Maklecovom, ko "mi je tedanji knjižničar fakultete svetoval, naj preberem zvezek separatov prof. Maklecova. Ugotavljam, da mi je to branje razodelo vse do tedaj nakopičeno znanje s področja kriminologije in kriminalitetne politike. V odgovor na vaše vprašanje naj torej povem, da so bila njegova dela v tistem času (ne o kriminalistiki, temveč o kriminologiji) imenitna, seveda pa ne odmevna, saj je bil zlasti tedaj interes za ta predmet zelo ozek. Danes bi lahko njegova dela še uporabljali podiplomci ali doktorandi, če bi želeli zasledovati razvoj kriminoloških idej do Maklecova in njihovo usodo dalje."³⁵

Morda se bo to še zgodilo, Katja Šugman Stubbs, ki danes predava kazensko pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, namreč ugotavlja, da je "za prof. Maklecova seveda slišala, njegovih del pa ne uporabljam niti jih ne citiram. Tudi med študentskimi deli (diplomami oz. seminarji ipd.) še nikoli nisem naletela na to, da bi ga kdo citiral ali se nanj skliceval. Res je, da tako kriminalistika kot kriminologija strašno hitro napredujeta; predvsem zaradi razvoja tehnike in znanstvenih spoznanj. Zelo redko vidim, da bi se sploh kdo skliceval na vire, ki so starejši od recimo 20 ali 30 let (razen če gre za kakšne slovite teorije kot recimo Durkheima ipd.)"³⁶ Matjaž Ambrož pa vendarle pravi "sam ga občasno citiram, zlasti kadar je treba osvetliti zgodovinski razvoj kakega kazenskopravnega instituta. Med obvezno študijsko literaturo ga ni več, je pa med kolegi na katedri in Inštitutu za kriminologijo njegovo delo znano in cenjeno."³⁷

³⁵ Prav tam.

³⁶ Razgovor red. prof. dr. Katja Šugman Stubbs, 2014.

³⁷ Razgovor izr. prof. dr. Matjaž Ambrož, 2014.

Od leta 1908 do leta 1947 je objavil okrog 150 znanstvenih del s področja kazenskega prava in kriminologije v kar 10 jezikih: ruščini, slovenščini, srbohrvaščini, češčini, bolgarščini, francoščini, angleščini, nemščini, italijanščini in španščini.⁴⁰ Njegovi referati so bili objavljeni v poročilih mednarodnih kongresov za kazensko pravo v Parizu, Rimu in Berlinu, v poročilih mednarodnega sociološkega kongresa v Bukarešti in kongresa ruskih znanstvenikov v Beogradu.⁴¹ Prvo razpravo v slovenščini je objavil leta 1927 v slovenski pravni reviji *Slovenski pravnik*, kjer je objavljala svoje razprave in članke ter vseskozi deloval kot stalni sodelavec. Omeniti moramo tudi sodelovanja Maklecova pri Zborniku znanstvenih razprav Pravne fakultete v Ljubljani, v katerem je prišla do izraza predvsem njegova velika razgledanost in bogato znanje o kriminologiji. V tem zborniku je leta 1928 objavil razpravo *Zmanjšana uračunljivost v načrtu za edinstveni kazenski zakonik kraljevine SHS*. Razprava je Maklecova privedla do utemeljenega sklepa, da je pojem zmanjšane prištevnosti logično upravičen in da njegovo uvajanje v kazenski zakonik ustreza nujni zahtevi individualizacije, hkrati pa opozarja na težave uvedbe tega kriterija v zakonodajo. Po tej razpravi, ki je vzbudila ogromno pozornosti in zanimanja, je profesor Maklecov objavil še mnoga druga, npr. *O pojmu in nalogah kriminalne politike* (1934), *Kriminalna etiologija* (1939), *Žena in zločin* (1946), *Kriminalna geografija kot kriminološki problem* (1948) idr.

Hinko Lučovnik, ki je Maklecova postavil na mesto očeta kriminologije na Slovenskem, meni, da je njegova najpomembnejša zapuščina njegovo zanimanje za kazenske sankcije, pri tem vprašanje pravne narave in notranje strukture kazni, varnostnih in vzgojnihboljševalnih ukrepov ter tudi vprašanje medsebojnega razmerja teh sankcij itd. Problematiko v zvezi s kaznimi in varnostnimi ukrepi je

⁴⁰ ZAMU IV - 34/549.

⁴¹ Lučovnik, 1958, 294.

obravnava v razpravah *Trializam sankcija u jugoslovenskom krivičnom pravu* (1934), *Izvršivanje kazni i mera bezbednosti* (1935), *Uloga sudije kod izvršivanja kazni i mera bezbednosti* (1937). Med drugim je leta 1933 izšla njegova razprava o varnostnih ukrepih v jugoslovenskem kazenskem pravu, v letih 1938 in 1939 pa je v francoskem, angleškem, nemškem, italijanskem in španskem jeziku pisal o izkušnjah z varnostnimi ukrepi v Jugoslaviji. Maklecov si je zelo prizadeval, da bi sproti obveščal tuji znanstveni svet o razvoju in poteku jugoslovenske kazenskoopravne znanosti, zato je treba omeniti tudi njegovo sodelovanje v nekaterih vodilnih tujih znanstvenih revijah: *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, *Zeitschrift für Ostrecht* oz. *Zeitschrift für osteuropäisches Recht*.⁴² Na pravni fakulteti v Ljubljani je slovel po razumljivem razlaganju najkritičnejših pojmov in splošnega dela kazenskega prava, skupaj s profesorjem Dolencem sta leta 1934 izdala učbenik *Sistem celokupnega kazenskega prava Kraljevine Jugoslavije*. Kasneje so ga povabili, naj kot strokovnjak na področju kazenskega prava in mladinskega varstva poda strokovno mnenje k raznim zakonskim osnutkom s tega področja, tako da je leta 1948 pravna fakulteta organizirala predavanje, na podlagi katerega so leta 1948 izdali monografsko publikacijo, ki pravzaprav pomeni pionirsko delo na področju našega novega kazenskega prava. Monografija je do danes izredno pomembna, pa vendar je bila napisana glede na problematiko v Sovjetski zvezi, tako da ji danes ni mogoče slediti.⁴³

Razmerje med kazenskim pravom in kriminologijo je problem, ki se mu je Maklecov obsežno posvetil v posebni študiji *Kazensko-pravna veda in kriminologija* (1937). V njej je zapisal, da je treba kriminalne vede razdeliti v tri glavne skupine, in sicer: v skupino pravnih, normativnih kriminalnih ved (obča teorija kazenskega

⁴² Prav tam, 297.

⁴³ Prav tam, 297.

prava, dogmatika pozitivnega kazenskega prava, primerjalno kazensko pravo, kriminalna politika), v skupino eksplikativnih teoretičnih kriminalnih ved (kriminalna biologija, kriminalna psihologija, kriminalna sociologija) in v skupino uporabnih pomožnih ved kazenskega prava (sodna medicina s forenzično psihiatrijo, tehnična veda o jetništvu in kriminalna pedagogika, kriminalistika kot kriminalna tehnika). Ta klasifikacija je glede na izhodišča, iz katerih je prof. Maklecov izhajal, povsem logična, vendar pa najnovejša kazenskopravna znanost poudarja, da je treba za proučevanje kriminalitete uporabiti marksistično-dialektično metodo, ki daje podlago za vsestransko proučevanje te obširne teme.

Zanimivo je prepričanje, in v tem je Maklecov docela sledil svojim berlinskim profesorjem, da mora kazensko pravo poleg komponente dejanja upoštevati tudi komponento osebnosti storilca, da sta torej storilec in kaznivo dejanje nekakšna funkcionalna enota in mora zato sodišče upoštevati tudi storilčeve psihofizične osebnosti in značaj – o tem piše v delu *Statika in dinamika u tipologiji zločinca* (1939).

Poseben pomen je Maklecov posvečal tudi študiju kriminalne politike in njenega razmerja do kriminologije ter vprašanju, kako kriminalna politika vpliva na kazensko zakonodajo. Kot je zapisal v znanstvenem članku, je objektivno gledano kriminalna politika umetnost realno možnega in dosegljivega. Kar pomeni, da pri tem ne gre za možne in dosegljive stvari s kriminalnopolitičnega gledišča, ampak za objektivno podane okvire in meje, na katere vplivajo družbenoekonomske zakonitosti in možnosti za njihovo obvladovanje. Maklecov je svoje delo kasneje obširneje dopolnil in izdal *Uvod v kriminologijo s posebnim ozirom na kriminalno politiko* (1947). V tem delu je kriminalno etiologijo postavil za izhodišče kriminalnopolitičnih raziskav, zato so se mu pojavila vprašanja o vzrokih hudodelstev, ki se jim je posvetil v delu *Kriminalna etiologija*

SLIKA 4: IZJAVA A. V. MAKLECOVA ZA PRIDOBITEV DRŽAVLJANSTVA IGRALKE
M. N. NABLOCKE (VIR: ARHIV SLOVENSKEGA GLEDALIŠKEGA INŠTITUTA,
PERSONALNA MAPA M. N. NABLOCKA)

(1939). Tukaj razpravlja o nastanku in razvoju kriminalne etiologije in klasifikaciji faktorjev 'hudodelstvenosti'. Proučevanje problemov kriminalne politike in kriminalne etiologije ga je privedlo do vprašanja kriminološke klasifikacije oziroma do tipologije hudodelcev oziroma zločincev (v *Tipologiji zločincev*, 1938). Tipološka shema, v kateri hudodelce razdeli na eksogenike in endogenike, akutne in kronične ter poboljšljive, težko poboljšljive ali nepoboljšljive, je zelo podobna klasifikaciji njegovega mladostnega mentorja von Liszta, Lučovnik pa k temu dodaja, da je njegova klasifikacija predmet tudi današnjih znanstvenih raziskav, iz katere mora črpati naša kriminološka znanost.⁴⁴

⁴⁴ Prav tam, 302.

V delu *Žena in zločin* (1944) se je ukvarjal s profilom ženske kot hudodelke. Pri raziskavah je odkril, da imajo ženske manjšo udeležbo v kaznivih dejanjih kot moški predvsem zaradi različnih družbenih nalog, življenjskih usod in biopsihičnih posebnosti, a trdi, da morajo za oba spola veljati enaka splošna načela o prištevnosti, krivdi in kazenski odgovornosti.

Omenili smo že, da se je zlasti posvečal mladinski kriminaliteti in njenim vzrokom. Na to temo je napisal številne članke in študije, v katerih je razpravljal o zvezi med zanemarjenostjo in kriminalnostjo mladoletnikov, o kaznivih dejanjih, ki so značilna za mladino, o mladinskih tolpah, o mladoletnikih in vprašanju povratništva. Pri mladoletnih hudodelcih je mnenja, ki ga vseskozi poudarja, da je treba pri kaznivem dejanju vedno upoštevati tudi biopsihološke značilnosti storilca, predvsem v fazi spolnega dozorevanja. Izjave Maklecova v zvezi z mladoletniškimi prestopnimi dejanji so prepričljive in podprte z dokumentarnim gradivom iz spisov mladinskega sodišča v Ljubljani, zanimive pa tudi zato, ker se na več mestih sklicuje na Frana Milčinskega, ki ga imenuje za pionirja slovenske mladinske kriminologije.⁴⁵

Ob koncu življenjske poti se mu je le deloma posrečilo spisati življenjsko delo z naslovom *Uvod v kriminologijo s posebnim ozirom na kriminalno politiko*. V njem ponavlja in mestoma dopolnjuje svoja stališča in znanstvene dosežke, do katerih je prišel v že navedenih delih, ki pa jih izpopolnjuje z novimi izsledki. V zadnjem letu njegovega življenja je izšlo še delo *Kriminalna geografija kot kriminološki problem*, kjer se je lotil proučevanja 'hudodelstvenosti' s kriminalnogeografskega področja. Ugotovil je, da se oblike in načini storitve kaznivega dejanja na podeželju in v mestih razlikujejo, ter dognal, da v Jugoslaviji razlika med udeležbo vasi in mesta v kri-

⁴⁵ Skaberne, 1958, 176.

minaliteti ni bila tako znatna kot v nekaterih drugih državah. Tudi ta študija je pozneje rabila za podlago pri raziskovanju na področju teoretskega in praktičnega raziskovanja kriminalnogeografske problematike.

Maklecova štejejo za idejnega očeta slovenske kriminologije, saj je po številu objavljenih del, pa tudi z bogatim znanjem, ki ga je zapustil, neznansko vplival na naslednje generacije kriminologov. Kot akademski učitelj je vzbudil zanimanje pri študentih, prav tako so ga visoko čislali njegovi kolegi. Profesor Maklecov je zagovarjal in verjel v boljši, pravičnejši družbeni red. V njem je videl tudi izpopolnitev tistih idealov, za katere se je zavzemal v svojih delih, še posebno na področju socialne in kriminalne politike.

Naš človek

Maklecov se od drugih ruskih imigrantov razlikuje predvsem po svoji navezanosti na novo domovino, naklonjenosti njenemu jeziku ter zanimanju in občudovanju njene literature in poezije. Videti je, da ji je bil vdan tudi v najbolj prelomnih trenutkih, o čemer je Gorazd Kušej v spominskem zapisu ob njegovi smrti leta 1948 menil: "Rekel sem že, da se je profesor Maklecov tako vživel v našo slovensko sredino, da smo ga imeli za svojega. A ne samo, da smo ga mi smatrali za svojega, tudi on se je ob strani svoje soproge Lilijane, zavedne Slovenke s Primorja iz znane rodbine Starčevih, ki mu je ustvarila topel dom, tako zakoreninil v slovenski zemlji, da se je sam čutil naš. To je postalo posebno jasno ob najtrši zgodovinski preizkušnji našega naroda, v času sovražne okupacije in junaške domovinske vojne našega ljudstva. Ko so se začeli duhovi razhajati, ni bil v dvomu, kje mu je mesto. V njem se je vsem psihološkim oviram preteklosti navkljub izvršil isti duhovni preobrat, kakor ga je doživel vsak dobronameren patriotičen Slovenec. Zavestno je stal na strani naših ljudskih množic proti zverinskemu okupatorju in domačim

SLIKA 5: GROB A. V. MAKLECOVA IN LILIJANE MAKLECOVE NA LJUBLJANSKIH ŽALAH (VIR: ARHIV ICK, FOTOGRAFIJO POSNELA TJAŠA RANT, RAZISKOVALNA SODELAVKA ICK)

izdajalcem, na strani družbenega napredka, na strani borbe za lepši in pravičnejši družbeni red. V njem je rasla vera, da tedaj, ko bo ta red ustvarjen, ne bo več socialno in moralno ogroženih, za katere se je vedno zavzemal.”⁴⁶

Pronicljivi Maklecov pa vendarle ni prezrl slabosti novega sistema, o tem lahko beremo v kratkem preglednem članku ob 125-letnici njegovega rojstva naslednji zapis ruskega avtorja Maguze: “Maklecov je med prvimi pokazal na nekatere šibke točke sovjetskega kazenskega prava in zapisal, da ‘vladajoča komunistična partija ščiti sebe tako, da ustrahuje svoje nasprotnike’, kar je po

⁴⁶ Kušej, 1948, 20.

njegovem mnenju glavni problem sovjetskega kazenskega prava.”⁴⁷ Zapisali smo že, da je Maklecov predaval v slovenščini. Po pripovedovanju njegovih študentov so bila njegova predavanja živahna in zelo dobro obiskana;⁴⁸ poprej je bilo pravo pusto, z Maklecovom pa je študij prava v Ljubljani dobil drugačen obraz in menda sta na njegovih predavanjih v eni klopi sedela po dva študenta. Bil je prvi, ki je pri nas predaval kriminologijo, je avtor prvih skript s tega področja v slovenščini, predvsem pa je uvedel povsem nov in drug pristop k pravu, ki ga je razumel in podajal kot multidisciplinarno vedo. Prav prelomna novost je bila, da ga je v pravu zanimal človek in ne pravni predpisi, za kar je med svojimi študenti našel veliko razumevanja in so mu številni sledili.⁴⁹ Skupaj s profesorjem Dolencem sta leta 1934 izdala učbenik “Sistem celokupnega kazenskega prava Kraljevine Jugoslavije”, ki je nato leta 1935 izšel v srbohrvaškem jeziku tudi v Beogradu.⁵⁰

Bibliografija

BENEDETIČ, A. (1999): *Poti do univerze: 1848-1898-1909-1919*. Ljubljana: Studia humanitatis.

BRGLEZ, A., SELJAK, M. (2007): *Ruski profesorji na Univerzi v Ljubljani*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo – ICK.

BRGLEZ, A., SELJAK, M. (2008): *Rusija na Slovenskem – Rossija v Slovenii : ruski profesorji na Univerzi v Ljubljani v letih 1920-1945 – ruskie prepodavateli v Ljubljanskem universitete v period s 1920-1945 gg*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo – ICK.

⁴⁷ Российский криминологический взгляд 2009, No. 1. Dostopno na: <http://www.twirpx.com/file/918025/> (zadnji dostop 10. 2. 2014).

⁴⁸ Intervju prof. dr. Katja Vodopivec, 2007.

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ Lučovnik, 1958, 297.

Enciklopedija Slovenije (1992), Krek-Marij, št. 6. Ljubljana: Mladinska knjiga, 379.

Jutro (1927): Dan ruske kulture in dan ruskega invalida, 5. 6. 1927, let. 55, št. 126, str. 3.

Jutro (1930): Delovanje Ruske Matice, 27. 3. 1930, let. 9, št. 72, str. 3.

Jutro (1932): Občni zbor Ruske Matice, 19. 4. 1932, let. 9, št. 16, str. 2.

Jutro (1932): Ruska Matica, 19. 2. 1932, let. 60, št. 41, str. 7.

Jutro (1934): Buninov večer v Ruski Matici, 26. 2. 1934, let. 8, št. 9, str. 3.

Jutro (1935): Ruska Matica v letu 1934, 29. 3. 1935, let. 16, št. 74, str. 7.

Jutro (1936): Ruska Matica v letu 1935, 25. 3. 1936, let. 17, št. 71, str. 4.

Jutro (1938): Ruska Matica je zborovala, 28. 3. 1938, let. 9, št. 13, str. 4.

MAHNIČ, M. (1959): *Marija Nablocka: izpovedi*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.

Razgovor: Arsen Brčić, 8. junij 2007, razgovor opravil Matej Seljak.

Razgovor: Dimitrij Ivanov, 1. junij 2007, razgovor opravil Matej Seljak.

Razgovor: izr. prof. dr. Matjaž Ambrož, 6. februar 2014, razgovor opravila Tjaša Rant, raziskovalna sodelavka ICK.

Razgovor: upok. prof. dr. Ljubo Bavcon, 5. februar 2014, razgovor opravila Tjaša Rant, raziskovalna sodelavka ICK.

Razgovor: prof. dr. Katja Vodopivec, 17. april 2007, intervju opravila Alja Brglez.

Razgovor: red. prof. dr. Katja Šugman Stubbs, 5. februar 2014, razgovor opravila Tjaša Rant, raziskovalna sodelavka ICK.

KUŠEJ, G. (1950): "Aleksander Vasiljevič Maklecov". *Zbornik znanstvenih razprav*, zv. 23. Ljubljana: Pravna fakulteta. III-XXIII.

LUČOVNIK, H. (1958): *Znameniti kriminalisti in kriminologi: Aleksander Maklecov 1884-1948. Kriminalistična služba 9*, Ljubljana, 293-302.

Ruska matica (1924-1934): poročilo o delovanju. Ruska matica, Ljubljana.

Slovenec (1935): Ruska Matica v letu 1934, 4. 4. 1935, let. 63, št. 78a, str. 4.

Slovenski biografski leksikon, zv. 2 (Mass-Qualle), ur., Lukman, F. K. Zadrúžna gospodarska banka, 1933-1952, 27.

Slovenski narod (1929): Ruska Matica, 23. 3. 1929, let. 62, št. 68, str. 6.

Slovenski narod (1930): Ruska Matica, 26. 3. 1930, let. 63, št. 69, str. 2.

Slovenski narod (1933): Ruska Matica v preteklem letu, 23. 3. 1933, let. 66, št. 68, str. 2.

Slovenski narod (1934): Ruska Matica v letu 1932, 13. 3. 1934, let. 67, št. 59, str. 2.

Slovenski narod (1935): Ruska Matica v letu 1934, 28. 3. 1935, let. 68, št. 71, str. 2.

SKABERNE, B. (1958): *Znameniti kriminalisti in kriminologi: Fran Milčinski. Pionir slovenske mladinske kriminologije*. Kriminalistična služba, IX, št. 3, Ljubljana, 163-176.

ŠELIH, A. (2008): "Aleksander Vasiljevič Maklecov", v: Pavčnik, M., ur., *Izročilo pravne znanosti*, Ljubljana, GV Založba, 629-632.

ŠELIH, A. (2013): "Ženske, kazensko pravo in kriminaliteta: Storilke kaznivega dejanja detomora in umora v spisih Deželnega sodišča v Ljubljani 1899-1910", v: Verginella, M., ur., *Dolga pot pravic žensk: Pravna in politična zgodovina žensk na Slovenskem*, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Studia humanitatis, 213-226.

ZAMU IV - 34/549, Personalna mapa Aleksander Vasiljevič Maklecov.

Spletni vir

Российский криминологический взгляд 2009, No. 1. Dostopno na: <http://www.twirpx.com/file/918025/> (zadnji dostop 10. 2. 2014).

Viri fotografij

Slika 1: KUŠEJ, G. (1950): "*Aleksander Vasiljevič Maklecov*". *Zbornik znanstvenih razprav*, zv. 23. Ljubljana: Pravna fakulteta. III-XXIII.

Slika 2: Arhiv Republike Slovenije, AS 1791, Vojaško sodišče 2. Armade.

Slika 3: Arhiv Republike Slovenije, AS 1901, Evgen Spektorsky.

Slika 4: Arhiv Slovenskega gledališkega inštituta, Personalna mapa M. N. Nablocka.

Slika 5: Arhiv ICK, fotografijo posnela Tjaša Rant, raziskovalna sodelavka ICK.